

Litteratur

Søren Kierkegaard

Indøvelse i Christendom. En opbyggelig Tale. To Taler ved Altergangen om Fredagen. Søren Kierkegaards Skrifter bind 12. Samt K12 Kommentarbånd. Udgivet af Søren Kierkegaard Forskningscenteret. København: Gads Forlag 2008. 302 + 395 s. Samlet pris kr. 525.

Disse skrifter fra 1850-51 var beregnet på at afslutte forfatterskabet. Mens *Indøvelse i Christendom* blev tilskrevet Anti-Climacus, men udgivet af S. Kierkegaard, udsendte han den opbyggelige tale og altergangsprædikenerne i eget navn. *Indøvelse i Christendom* blev i sin tid min indgang til forfatterskabet, da jeg i et af de første studieår gik til øvelse hos N.H. Søb over dette skrift. Og her var engagementet ikke fraværende. Skriftet vender endnu engang spørgsmålet om det historiskes betydning, både når Kierkegaard slår fast, at i forhold til det absolutte findes kun samtidighedens situation, og når det siges, at om Kristus kan man ikke vide noget, men at han alene er tilgængelig for troen. Problemet bliver akut, når Kierkegaard hævder, at man ikke kan slutte noget ud fra følgerne af Kristi liv. For i grunden møder vi alene Kristus i kraft af den historie, som han skabte. Dermed får Skriften en stilling, som i en teologisk kontekst unddrager den en rent historisk forståelse. Grundtvigs kirkelige anskuelse har her ingen tiltrækningskraft haft. Til gengæld udmaler Kierkegaard overbevisende, hvordan vi alene kan kende Kristus som den fornede, "i tjenerens ringe skikkelse". *Indøvelsens* tre følger samt den enkeltstående opbyggelige tale, dediceret mindet om faderen, og de to taler ved fredagsaltergangen i Domkirken, dediceret "En ubenævnt, hvis Navn engang vil nævnes" er fornemme eksempler på Kierkegaards særlige langsomme, mediterende stil, og han gør her det sprog ære, som han i forordet til det sidste skrift erklærer, at han "med sønlig Hengivenhed og med næsten qvindelig Forelskelse er stolt af at have den Ære at skrive" idet han også har den fortrøstning, "at det heller ikke har Skam af, at jeg har skrevet det."

Kommentarbåndet indeholder som sædvanlig uhyre minutøse tekstredogørelser, til *Indøvelse* over hundrede sider, og selve kommentarerne er som altid hjælpsomme i alle spørgsmål af sproglig og indholdsmæssig art. Den ene trykfejl, som jeg fandt i teksten til *Indøvelse* (Menneskenes Søn), er jeg blevet belært om stammer fra forfatteren selv, hvorfor den altså heller ikke er rettet. Fejl i kommentarerne falder i øvrigt ikke i øjnene ved deres mængde, men korrekturlæsningen har da levnet lidt til gribbene som f.eks. 1 Kor 13,5 (s. 132), der skulle have været 2 Kor 13,5. Og talen om "den oldkirkelige sekt doketerne" (s. 188) er misvisende, da ingen bar denne betegnelse som deres navn; derimod er det rigtig nok en karakteristisk af for eksempel gnostikernes kristologi. Nogle steder bliver kommentarerne hele små artikler

som f.eks. den om Grundtvigs indlæg om religionsfriheden (s. 253-255). Det er alt sammen fornemt arbejde, som gør forskningscenteret ære.

Mogens Müller

Sturla J. Stålsett (red.)

Spirits of Globalization. The Growth of Pentecostalism and Experiential Spiritualities in a Global Age. London: SCM Press 2006. X + 229 s. £ 25.

Sturla Stålsett har i *Spirits of Globalization* samlet et antal artikler fra et forskerseminar afholdt på Oslo Universitet i 2004, forfattet af mere og mindre kendte forskere i global pentakostalisme, hvor den underliggende metodologiske ide er at forbinde globaliseringsteori og kritikken af neokapitalismen med studiet af pentakostalisme. Antologiens bidrag spænder fra den internationalt kendte forsker i pentakostalisme Harvey Cox, forfatter til den klassiske *Fire from Heaven* fra 1996, og til mere ukendte forskere. I sit eget bidrag til antologien forsøger Stålsett at argumentere for en sammenhæng mellem globalisering og pentakostal spiritualitet. Han antyder, at der er en sammenhæng mellem neokapitalismens og pentakostalismens fælles fremhævelse af begæret som grundlæggende og deres fælles offerlogik. Begge anerkender begæret efter succes som reelt. I neokapitalismen er offerlogikken fremherskende hvor markedet bliver guddommeliggjort og menneskeskæbner må bøje sig for mammon for at opnå succes; i pentakostalismen er offerlogikken fremherskende som udtryk for sand og inderliggjort tro, og offeret betegner indgåelsen af en gensidig kontrakt med Gud om fremgang og sundhed. Stålsetts teologiske kritik er en fremhævelse af muligheden for en "korsets pneumatologi" uafhængigt af offerlogikken.

Opkomsten af globale religiøse fællesskaber finder jeg yderst interessant, og en klarlæggelse af disse fællesskabers mulighedsbetingelser (kommunikation) og produkter (religiøse forestillinger) er et udforsket, men lovende område. Men netop fordi området er så nyt er der efter min mening brug for et solidt teoretisk fundament. Her er antologien helt utilstrækkelig, for det bliver ikke på noget tidspunkt gjort klart, hvad forfatterne forstår ved transnationale fællesskaber eller ved noget så fundamentalt som 'globalisering'. Det problematiske i denne udeladelse er, at globaliseringsteori ikke er en entydig størrelse, men at der findes en mængde forskellige teorier som hver især fokuserer på forskellige processer – økonomiske, politiske, kulturelle og systemteoretiske. Den manglende teoretiske enighed kommer især til udtryk i en antagelse, som synes almindelig hos flere forfattere, nemlig at pentakostal kristendom er en hegemonisk form for kristendom, som er religionspsykologisk skadelig og teologisk betænkelig. En grundlæggende refleksion over *hvilke* former for globaliseringsteori, der er nyttige i forståelsen af pentakostal kristendoms udbredelse, ville måske have forhindret nogle forfatteres forhastede konklusioner.